Soler Àvila, Xavier, *Un breu recorregut per l'obra de Josep Triadó i Mayol (1870-1929) a la Biblioteca de Catalunya en record del 150è aniversari del seu naixement*, Barcelona, 2021 (In: *El Blog de la BC*, gener de 2021)

Un breu recorregut per l'obra de Josep Triadó i Mayol (1870-1929) a la Biblioteca de Catalunya en record del 150è aniversari del seu naixement

per **Xavier Soler Àvila**
Historiador de l'Art

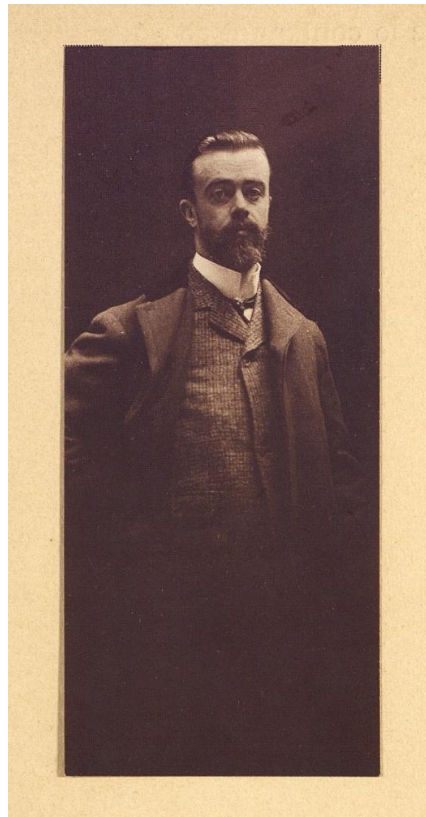

L'any passat es va complir el 150è aniversari del naixement d'en Josep Triadó, de qui la Biblioteca de Catalunya n'és custodia, pel capbaix, d'uns tres-cents registres, entre dibuixos originals, ex-libris, cartells, petits impresos, revistes, butlletins, llibres, etc., i que la converteixen en la institució de referència per a l'estudi de la seva obra.

Gran dibuixant, pintor i il·lustrador gràfic i, sobretot, exlibrista, Triadó va ser un artista compromès amb els corrents plàstics coetanis i que abasten el trànsit de les arts vuitcentistes cap a la modernitat de fi de segle, fins arribar als corrents figuratius del primer quart del segle XX. Raimon Casellas el va ben va definir en referència a la seva pintura '*La Mort*' exposada al certamen barceloní de Belles Arts de 1896:

> '*En Triadó procura fer-nos asistir al luctuós desenllaç de les destinacions humanes, amb la pàl·lida imatge de la Mort, la vella inmortal que, coronada de perpetuïnes, acompanya al vell decrèpit, que prompte haurà d'enfonsar-se en el clot sense fons del no-res*' (*Etapes Estètiques*, volum segon, p. 115-116).

Com veurem, el to epitàfic, sovint tumular, de moltes de les obres de Triadó -i això també es veu en l'arquitectura gràfica dels seus ex-libris-, seran una marca del nostre artista.

Retrat de Josep Triadó i Mayol (p. [7] del *Primer Llibre d'Exlibris d'en J. Triadó* (1906)
Top.: Grav-Fol-73

Triadó ha estat generosament tractat per la historiografia de l'art, especialment per estudis diversos a l'entorn de l'exlibrisme, les arts gràfiques i el llibre. Després de la seva etapa de formació i la seva concurrència a diversos dels certàmens barcelonins de la darrera dècada del XIX –també fou premiat amb medalla de bronze a l'Exposició Universal de 1888-, la seva presencia esta ben documentada als catàlegs dels mateixos. Val a dir que en ells només hi presentava pintures, d'entre les quals podem esmentar *Lo lloch de la calavera* (1898). També fou present al *Salon des Indépendants* parisenc de 1895, on presentà la pintura *Consolatrix aflictorum*.

L'any 1902 esdevé, per oposició, professor de dibuix a l'Escola d'Arts i Oficis Artístics i Belles Arts de Barcelona, mateix any en que participà i guanyà el concurs per al cartell de les festes de la Mercè, en competència amb artistes de renom com Xavier Nogués o n'Adrià Gual, qui presentà, aquest darrer, una composició que hagués signat el mateix Josep Maria Sert, el dibuix original del qual es conserva a l'Arxiu Històric de la Ciutat.

Triadó es decantà per una representació de la Mare de Deu de la Mercè, de cànon 'michelangelesc', amb un format decididament vertical, i se'n dugué l'honor d'un controvertit concurs que, sens dubte, va voler premiar una obra obertament catòlica, en una època de fervor religiós molt marcat, i al multitudinari enterrament de Jacint Verdaguer d'aquell mateix any ens hi podem remetre.

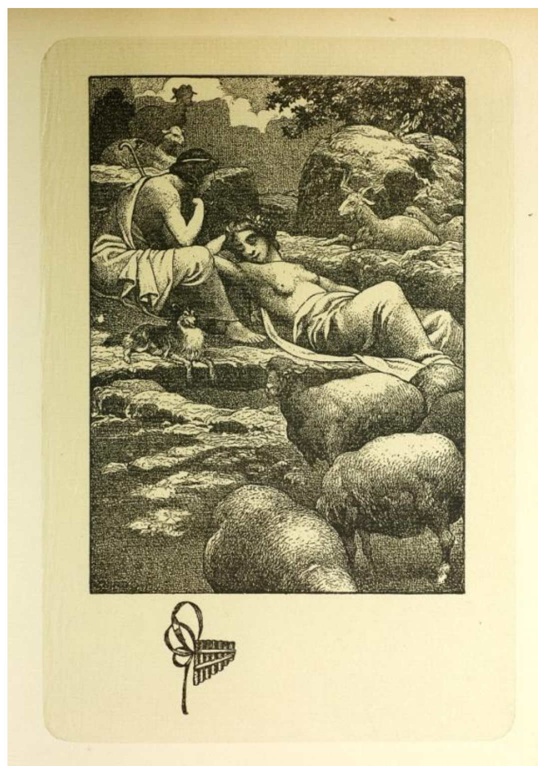

Cartell de Josep Triadó per a les Festes de la Mercè de Barcelona. Lit. Utrillo (1902)
Top.: Cartells enrotllats 3 (197 x 69 cm)

L'any 1907 Triadó fou honorat amb la inclusió d'un article dedicat a ell a *l'Anuari Oliva: ensaig de materialització d'un moment intelectual*, publicat per Oliva, Beyer i Donderis, i obra important de les arts gràfiques catalanes en tant que recull l'esperit de modernitat d'aquells anys, en una edició limitada a cinc-cents exemplars, cinc dels quals els tenim a la BC -a diverses col·leccions com la Reserva Catalana Aguiló o l'Arxiu Maragall-, en diversos tipus de paper i amb reproduccions d'obres de Riquer, Triadó, Llaveries, entre d'altres.

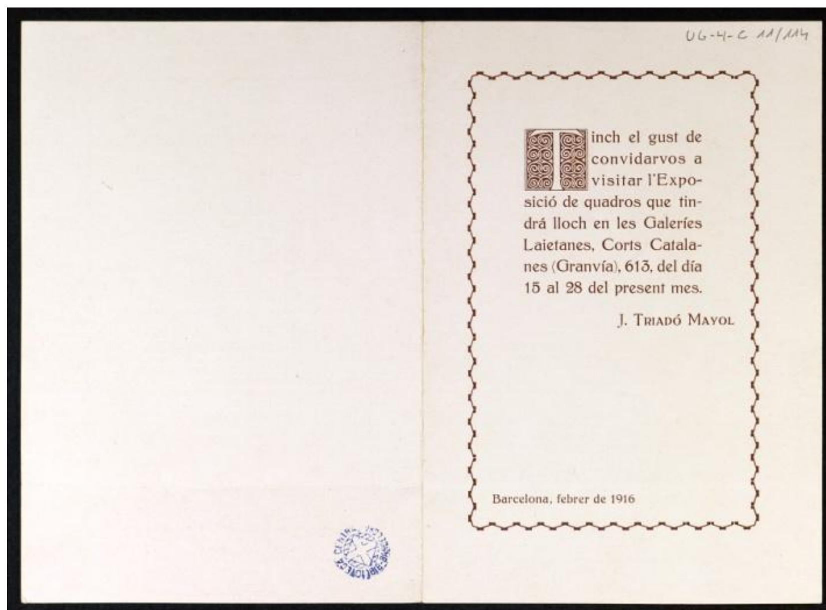
Aquell mateix any, Triadó fou present a la *V Exposición Internacional de Bellas Artes e Indústrias Artísticas* de Barcelona on, a diferència d'anteriors ocasions, presentà a títol personal, entre

d'altres, un joc de naips i dues cobertes d'enquadernació en pergamí, i, subsidiàriament dos vitrallers com la casa *Rigalt, Granell & C.ª* i Joan Vila Valls, exposaren vitralls amb dissenys seus.

Ampliació d'un primer estat d'aiguafort per a la pastoral de Longus traduida al català per Ramon Miquel i Planas i il·lustrada per Triadó, reproduida a l'Anuari Oliva de 1907
Top.: 096-4-8

A la BC tenim també un dels pocs catàlegs d'exposició individual de Triadó. Ja hem dit que fou present als certàmens barcelonins, però no es prodigà massa en exposicions individuals a galeries. Es tracta d'un catàleg en díptic d'una exposició de 1916 a les Galeries Laietanes, on presentà quinze pintures amb temes diversos (paisatges, retrats…). En general, com a pintor es mostra afí al modernisme d'inspiració simbolista o decadentista, almenys pel que fa a les obres pictòriques que realitzà a cavall dels dos segles. Val a dir que també va exposar pintures a la Parés els anys 1908 i 1911.

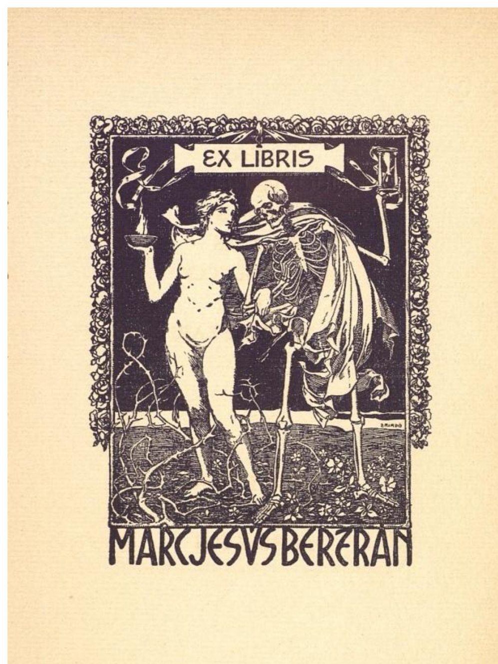
Catàleg d'exposició de Josep Triadó a les Galeries Laietanes (1916)
Top.: UG-4-C11/114

Cal esmentar també el seu paper com a director de la *Revista Gràfica* de l'Institut Català de les Arts del Llibre, de l'*Anuari de les Arts Decoratives*, així com la seva autoria del text *Escuela de Artes y Oficios Artísticos y Bellas Artes de Barcelona* (1919-1925), inclòs a la memoria de l'entitat l'any 1925.

Com hem avançat, destacà en l'exlibrisme, com a hereu de Riquer, qui l'introduí en la tècnica de l'aiguafort, sent considerat el seu deixeble o continuador més evident. Ben representat a les diverses col·leccions d'ex-libris de la BC, des de la Roca a la Miracle, passant per la de l'Associació d'Exlibristes de Barcelona, en els seus ex-libris Triadó exhibeix un gran domini de registres plàstics així com un interès notori per la composició i arquitectura de la imatge. Uns quantes d'ells en destaquen per la seva tendència a la necrofília i al tenebrós i eròtic alhora, mode que s'adscriu a cert corrent en exlibrisme europeu de principis del XX.

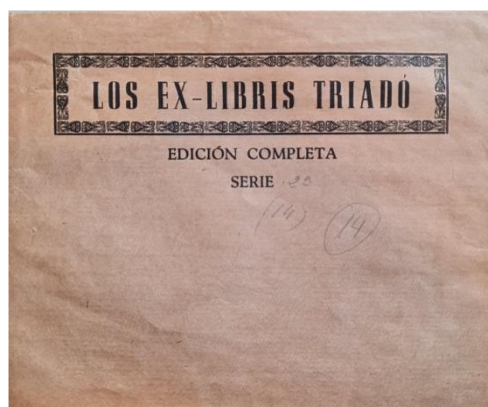
En aquests, el gust pel joc de contrast entre bellesa i mort ens retorna a cert gust per la bellesa del terrible, d'allò sublim, pròpia del Romanticisme, i en els quals la figura femenina, com a l'obra de Riquer, pren el protagonisme, ara des del contrapunt amb les calaveres, dalles i esquelets que les acompanyen, en un contrast on la dona, com a dipositària de la bellesa, s'acara a l'eternitat de la mort, o transmuta en una nova *aeternitas* que rau en la seva

bellesa i joventut. Ben conegut, en aquest sentit, és l'ex-libris que va realitzar per al Dr. Josep Fabregat.

Ex-libris per a Marc Jesús Bertran (1901) reproduit al *Primer Llibre d'exlibris d'en J. Triadó* (1906)
Top.: Grav-Fol-73

Los Ex-libris Triadó fou una sèrie col·leccionable de tots els seus ex-libris i que es venia en sobres en diverses entregues fins a un total d'onze o dotze sobres. Com a material contenidor o d'acompanyament, alguns d'aquests sobres foren preservats des de l'antiga Biblioteca Bergnes de las Casas i ara formen part de la Classificació General de la Unitat Gràfica.

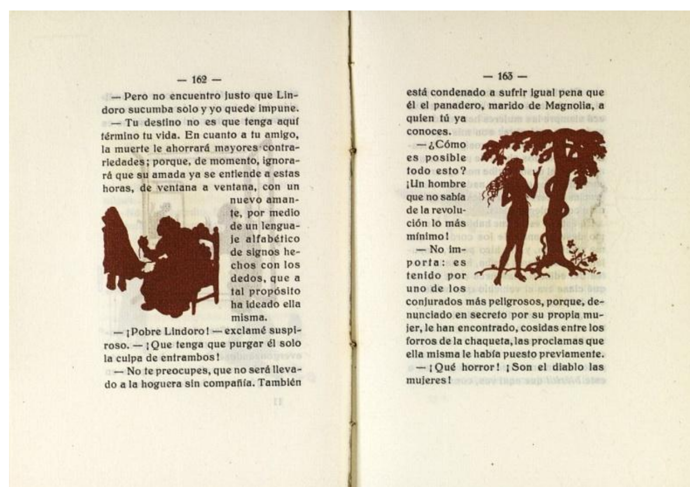

Imatge d'un dels sobres contenidor d'una entrega d'ex-libris de Triadó
Top.: Documentació Ex-libris Bergnes de las Casas

Important és el fons de dibuixos originals seus que hi ha a la BC, dels quals en destacarem, primerament, els que va fer a la manera d'ombres xineses per a l'edició de *El purgatorio del bibliófilo*, pertanyent a la col·lecció *Pequeña colección del bibliófilo*. En aquests originals a tinta, Triadó demostra una gran capacitat de síntesi i altes cotes d'expressió basades en els contorns d'allò representat, deixant que complementin subtilment la lectura del text, suggerint però no determinant massa la imaginació del lector amb figuracions més naturalistes.

Dibuixos originals en tinta a l'estil d'ombres xineses per a *El purgatorio del bibliófilo* (1927)
Top.: 096-Fol-335

— 162 —

— Pero no encuentro justo que Lindoro sucumba solo y yo quede impune.

— Tu destino no es que tenga aquí término tu vida. En cuanto a tu amigo, la muerte le ahorrará mayores contrariedades; porque, de momento, ignorará que su amada ya se entiende a estas horas, de ventana a ventana, con un nuevo amante, por medio de un lenguaje alfabético de signos hechos con los dedos, que a tal propósito ha ideado ella misma.

— ¡Pobre Lindoro! — exclamé suspiroso. — ¡Que tenga que purgar él solo la culpa de entrambos!

— No te preocupes, que no será llevado a la hoguera sin compañía. También

— 163 —

está condenado a sufrir igual pena que él el panadero, marido de Magnolia, a quien tú ya conoces.

— ¿Cómo es posible todo esto? ¡Un hombre que no sabía de la revolución lo más mínimo!

— No importa: es tenido por uno de los conjurados más peligrosos, porque, denunciado en secreto por su propia mujer, le han encontrado, cosidas entre los forros de la chaqueta, las proclamas que ella misma le había puesto previamente.

— ¡Qué horror! ¡Son el diablo las mujeres!

P. 162-163 de l'edició de *El purgatorio del bibliófilo / novela fantástica por* R. *Miquel y Planas* (1927)
Top.: 096-8-448

També va realitzar per a la mateixa col·lecció les exquisides il·lustracions classicitzants per a *El Philobiblion*, amb les quals Triadó es remunta, sens dubte, a la xilografia medieval i

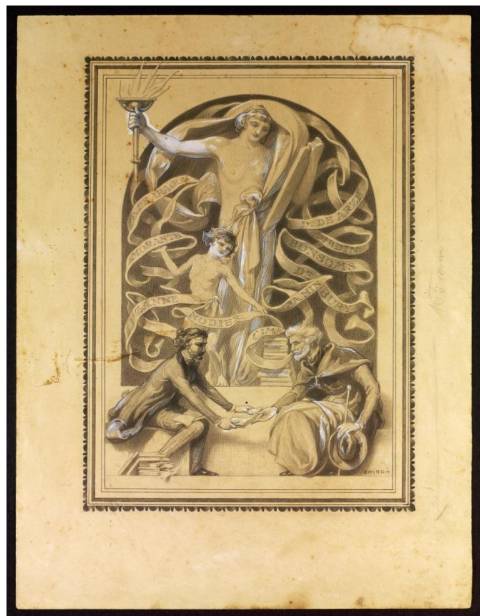
renaixentista per a il·lustrar un text del segle XIV sobre diversos aspectes relatius a l'adquisició, preservació i organització dels llibres i escrit pel bibliòfil Richard de Bury poc abans de morir el 1345.

Il·lustració a doble página de Triadó per a
El Philobiblion: muy hermoso tratado sobre el amor a los libros de Ricardo de Bury (1927)
Top.: 096-8-92

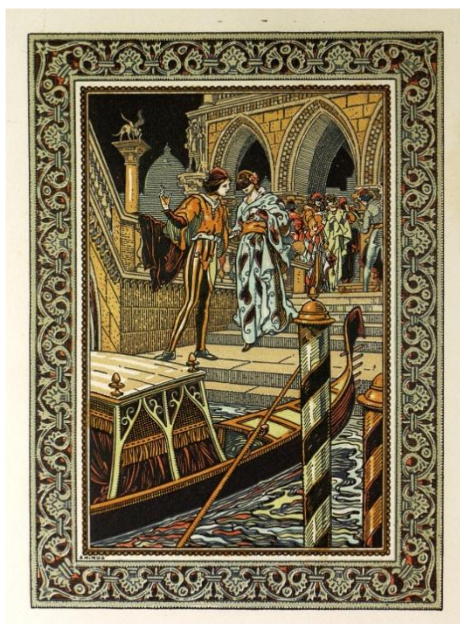
Triadó fou també director de la *Revista Ibèrica d'exlibris*, al costat de Riquer, Renart i Casals i Vernís, els grans pesos pesants de l'exlibrisme modernista català. Des de la revista es van promoure edicions de bibliofília, com la de *Dafnis i Cloe* de Longus, on Triadó desplegà el seu talent al servei de la historia d'amor entre dos personatges de Lesbos.

L'any 1924 Triadó realitzà una al·legoria de la bibliofília per als *Contes de bibliofil*, dibuix que seria gravat per Josep Torner en l'edició definitiva. A la BC conservem el dibuix original, on es representen la Ciència, torxa en mà, el geni de la bibliofília amb un filacteri amb els noms de grans bibliòfils i, a la part inferior, un home rebent un llibre d'un ancià. Triadó va combinar a la perfecció totes aquestes figures en una composició mesurada i equilibrada.

Dibuix original de Triadó per als *Contes de bibliófil* (1924)
Top.: UG-BC-324

Altres llibres amb dissenys de Triadó, estampats en fotogravat, cromolitografia o aiguafort, també formen part dels fons de la BC. Per exemple, el *Franciscus Columna* de Charles Nodier, editat per l'Escola d'Arts Gràfiques de Barcelona (1934) com a extracte d'un dels *Contes de bibliófil* del francés, i que acompanyaren amb una escena d'inspiració veneciana seva reproduïda en cromolitografia per a aquesta edició.

Il·lustració de Triadó per a *Franciscus Columna: conte de bibliófil* (1934)
Top.: Mts 4231

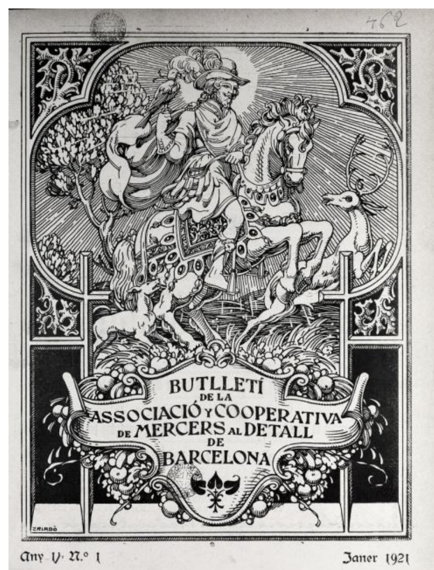
Altres originals de gran interés són els dibuixos per a la il·lustració del *Calendari poetich* de Miquel S. Olivé, publicats a la Ilustració Catalana el 1905. Es tracta d'onze dibuixos en tinta xinesa on es representen les al·legories dels mesos de l'any i els signes del zodíac, tot seguint una tradició de l'època -el mateix Riquer ho va representar per a una edició de *La Cristiada* de Diego de Hojeda (1896)-, on Triadó desenvolupa el seu exquisit gust per la composició, jugant amb la dualitat requerida per l'encàrrec, assolint delicioses síntesis plàstiques, com és el cas d'aquest Sagitari, publicat com a portada d'aquella revista el 5 de novembre de 1905, i en la qual també observem el gust de Triadó per les simetries.

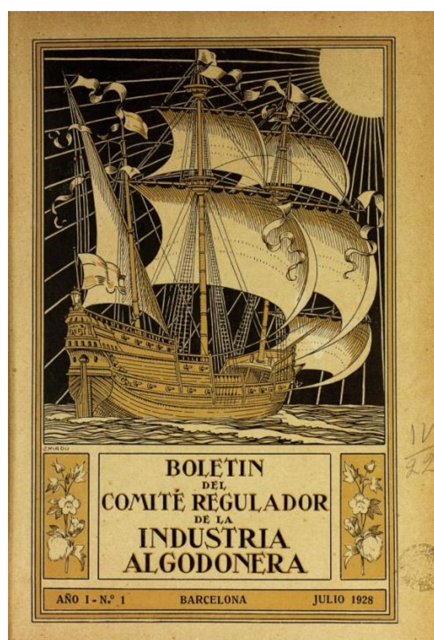
Dibuix original de Triadó per al *Calendari poetich* de Miquel S. Olivé. Novembre/Sagitari (1905)
Top.: I.1 BC 1

També es prodigà en el disseny de portades d'ampla difusió, com per exemple el *Jungle Book* de Kipling, publicat per Gustavo Gili el 1908 amb el desafortunat títol *El libro de las tierras vírgenes* , o bé la coberta de portades de llibres d'ampla difusió com per exemple la *Historia del Mundo* de Pijoan publicada en 5 volums per Salvat des del 1926, o també podem esmentar els seus treballs per a l'editorial Montaner & Simón.

Participà il·lustrant portades, capçaleres i decoracions de revistes, butlletins, etc., com per exemple la portada del butlletí dels mercers o el dels cotoners, així com a la revista *El Mercurio: revista comercial hispano-americana* (1910-1938), on hi participà com a il·lustrador, o bé a *El Faro del Llobregat: periódico quincenal independiente, órgano de todos los pueblos de la comarca* (ca. 1913-1919).

Coberta del *Butlletí de l'Associació y Cooperativa de Mercers al detall de Barcelona* (1921)
Top.: 331.882(46.71)But 4º

Coberta del *Boletín del Comité Regulador de la Industria Algodonera* (1928)
Top.: 338:667.2(46.71Bar)Bol 8º

L'any 1917 va realitzar el goig dedicat a *Nostra Senyora de Montserrat de l'Església Parroquial de Sant Just i Sant Pastor de Barcelona* (1917), i també participà, junt amb Labarta i Figuerola, en la il·lustració del *Cançoner sagrat de vides de sants: segle XV* publicat per la Societat Catalana de Bibliòfils (1912), per esmentar dues obres de marcat caràcter religiós.

Si bé no s'hi prodigà gaire en impresos de petit format, cal destacar, però, la col·lecció de cinquanta postals cromolitogràfiques representant els escuts de les províncies espanyoles, publicades per la Unión Postal Universal cap al 1915 i estampades per la Litografia d'Hermenegild Miralles, les quals també formen part dels fons de la BC.

Triadó fou un artista fortament vinculat al mon editorial i a tot allò relatiu als oficis del llibre, potser un dels més polifacètics en aquest sentit, d'un acurat i refinat gust en tot allò on hi participà, des de la tasca més artesanal com l'elecció de les tipografies, fins al seu concurs més impersonal en grans projectes editorials, movent-se per tot l'espectre de l'edició catalana, ço és, des la més popular a l'alta bibliofília. Un artista que donà el bo i millor del seu talent en l'exlibrisme on, junt amb la pintura, probablement se sentia més lliure creativament, desenvolupant una tendència natural de l'esperit cap a temes transcendentals com la finalista mort.

Si bé en ell reconeixem certa influencia anglesa, més marcada potser en Alexandre de Riquer, també trobem rastres de l'art del centre d'Europa i que bé coneixia per la seva tasca com a membre actiu de les associacions, des d'on pogué accedir a l'obra de molts autors de diverses latituds. Un artista, alhora, que bé connecta amb artistes catalans posteriors consagrats a l'edició com per exemple Louis Jou, hereu en part de la seva sensibilitat i sentit artesanal pel que fa a la il·lustració de portades, colofons, decoracions florals, tipografies i, a l'obra del qual es pot detectar el delicat esperit d'en Josep Triadó.

*   *   *

Bibliografia escollida:

Cadena, J.M. (ed.), *El dibuix a Catalunya: 100 dibuixants catalans que cal conèixer*, Barcelona, Pòrtic / ACCAT, 2004

Flaquer, Sílvia, *Inventari d'artistes catalans que participaren als Salons de Paris fins l'any 1914*, Barcelona, Diputació de Barcelona / Biblioteca de Catalunya, 1986

Navarro, Montserrat (et al.), *Repertori d'exposicions individuals d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)*, Barcelona, IEC, 1999

Orenes, Francesc, *Ex-libris: de la propietat dels llibres*, Tarragona, Arola, 2000

Ràfols, J.-F., *Diccionario biográfico de Artistas de Cataluña*, 3 v., Barcelona, Millà, 1951-1954

Soler Àvila, Xavier, *El gravat popular*, In: **Fontbona**, Francesc (dir.), El modernisme, vol. V, *en paral·lel al modernisme*, Barcelona, L'Isard, 2002

Tort, Marta (et al.), *Repertori d'exposicions col·lectives d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)*, Barcelona, IEC, 2002

Trenc, Eliseu, *A l'entorn del simbolisme*, In: **Fontbona**, Francesc (dir.), El Modernisme vol. III, *pintura i dibuix*, Barcelona, L'Isard, 2002

Vélez, Pilar, *El llibre com a obra d'art a la Catalunya vuitxentista 1850-1910*, Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1989

Yebra, Joan-Lluís, *Ex-libris dibuixats pel Josep Triadó / resum de la tesi presentada per...* Barcelona: Universitat de Barcelona, Centre de Publicacions, Intercanvi Científic i Extensió Universitària, 1987

* * *